

Vybrané aspekty překladu policejní terminologie

Anotace: Příspěvek je věnovaný vybraným aspektům překladu policejní terminologie. Překlad jakéhokoli textu, jestli odborného nebo uměleckého, je proces kreativní a vysoce odborní. Existují některé předpoklady, např. jazyk překladatele a terminologická kompetence, které by měl překladatel splnit. Při překladu policejní terminologie musí překladatel znát policejní prostředí a politiku, jinak nebude schopen zvládnout zadanou úlohu.

Klíčová slova: překlad, policejní terminologie, aspekty, kompetence překladatele, policejní prostředí a politika.

V rámci slovní zásoby neboli lexikonu našeho národního jazyka lze rozlišit dvě části. Lexikon spisovného jazyka a lexikon nespisovných jazykových útvarů. V rámci spisovné slovní zásoby lze vedle tzv. slov neutrálních vyčlenit vrstvy slov charakterizované nějakým specifickým příznakem. S prostředím sociálním je kromě jiného spjata i slovní zásoba profesní mluvy. Profesní mluva je ve své podstatě soubor termínů a frází používaných konkrétní profesní komunitou.¹ V našem případě se zaměříme na profesní mluvu policistů, jinými slovy policejní terminologii.

Policejní terminologie stejnou měrou jako terminologie mnoha jiných vědních i nevědních oborů disponuje vlastnostmi a požadavky na terminologii kladenými. Jedná se především o následující:

- ustálenost (vlastnost sloužící k bezproblémové profesní komunikaci), např. *policing*,
- systémovost (konzistentnost daného termínu s konkrétním oborem a oborovými termíny), např. *biomechanics*,
- přesnost a jednoznačnost, např. *crime scene*,
- nosnost (schopnost být východiskem pro tvoření dalších termínů), např. *criminal*,
- ústrojnost (struktura termínu musí korespondovat se zákonitostmi a pravidly jazykového systému).²

Odborný text, jehož těžiště spočívá právě v terminologii, je zaměřen na obsah informace a směřuje přímo ke sdělované skutečnosti. Touto skutečností se také verifikuje správnost překladu. Prostředky, jimž je sdělení vyjádřeno, mají na rozdíl od krásné literatury – funkci podpůrnou. Vztah označujícího a označovaného vystupuje v odborném textu v čisté podobě. Přímá sdělovací funkčnost prostředků není komplikována dalšími zřeteli, jako např. estetickými, podtextovými aj.³ Odborný text je určen pro potřebu úzce vymezené profesní komunity uživatelů, z čehož vyplývá i jednoznačná srozumitelnost tohoto textu pro odborníka a naprostá nesrozumitelnost textu pro osobu stojící mimo tuto profesní komunitu. Překlad odborného textu představuje určitá úskalí a vyžaduje od překladatele, aby disponoval nezbytnými kompetencemi.

Překládání je ve své podstatě transmise textu, tj. jeho převedení do jiného jazyka, a to nejen jeho prezentace nositelům jiného jazyka, nýbrž i příslušníkům jiné kultury.⁴ Překlad

¹ GREPL, M. et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 93 – 94.

² BACHMANNOVÁ, J. et al. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 488.

³ ILEK, B. Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu. In *Překlad odborného textu*, Práce 1. celoštátní konferencie o preklade odborného textu na Pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, n. p., 1977, s. 22.

⁴ STRAKOVÁ, V. Překládání a výrazová explicitnost. In *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H, 1994, s. 57.

odborného textu neboli terminologie lze hodnotit jako zvláštní druh zpracování informace⁵, při kterém je nezbytně nutné dodržovat základní překladatelské zásady, tj. věcnou a terminologickou správnost⁶. Jak uvádí Bareš⁷, lze obecně konstatovat, že základním kritériem při posuzování překladu je ekvivalence, adekvátnost či naprosto ideálně – totožnost významového obsahu ve výchozím a cílovém jazyku.

Je nutno si uvědomit, že úroveň překladu se odvíjí od úrovně jazykové a překladatelské kompetence překladatele. Zásadním krokem k získání takové kompetence je osvojení si terminologie příslušného oboru. V případě osvojení si policejní terminologie je situace pro překladatele zvláště obtížná. Policie je všeobecně všude na světě považována za velmi uzavřenou a svým způsobem i izolovanou komunitu, a to ze zcela pochopitelných důvodů, vezmeme-li v potaz úkoly policie spojené s ochranou obyvatel, jejich životů a majetku, ale také vnitřní bezpečnosti celé země. Dále je třeba mít na zřeteli i ten fakt, že policie jakožto ozbrojený sbor funguje na jiných principech nežli běžná firma či výzkumné pracoviště a má také svoji vlastní filozofii. Jinými slovy bychom mohli konstatovat, že žije svým vlastním životem, který je pro civilní majoritu společnosti leckdy nepochopitelný, a právě tak mnohdy nepochopitelná je i policejní terminologie. A jak jsme již konstatovali, je s ohledem na utajované skutečnosti velmi specifická a naprosto netransparentní pro všechny, kdo se v policejním prostředí běžně nepohybují a neznají smysl určitých termínů, a tudíž nemohou znát ani další souvislosti.

Ve světle výše uvedených faktů se domníváme, že není třeba zdůrazňovat, že pokud se překladu zhostí erudovaný překladatel, který je s policejní terminologií i policejním prostředím důvěrně obeznámen, čili s největší pravděpodobností v rámci policie pracuje, pak je jím odváděná práce jistě na vysoké profesionální úrovni a současně je i věcně a terminologicky správná. Většinou se jedná o policejní učitele či interní překladatele těch policejních pracovišť a institucí, které práci překladatelů prakticky denně potřebují ke zdárnému chodu jejich pracoviště či instituce.

Uvedeme proto příklad z praxe, kdy byl policejní text svěřen překladateli, který tento text překládal na dohodu o provedení práce. Výsledek práce tohoto překladatele velmi výstižně a s vtipem popsala bohemistka a překladatelka Daniela Zítková ve svém příspěvku, který nazvala dle překladu jednoho z mnohých chybně přeložených termínů onoho překladatele - *Vyhýbejte se vytrvalým delikventům*. Zítková byla původně požádána o korekturu češtiny, neboť se jednalo o dosti důležitý dokument. Ovšem ve finále musela celý tento text znovu přeložit sama, neboť původní překlad byl naprosto odstrašující a zavádějící, prostě chybný. Jak Zítková doložila na původním textu, *vytrvalými delikventy* měl překladatel na mysli *recidivisty, čili* v původním textu byl s největší pravděpodobností uveden výraz *habitual offender* nebo *habitual criminal*.⁸ V dalších částí překladu zaměnil přečin s trestným činem a dopustil se celé řady obdobných překladatelských nesmyslů, jakým bylo již citované slovní spojení vytrvalý delikvent. Výsledný překlad lze demonstrovat jako zcela odstrašující příklad naprostých překladatelských nekompetencí autora překladu a jeho ryze diletantskému přístupu k překladu odborného textu.

Jako příklady dalších chybných překladů policejní terminologie uvedeme fragmenty překladů soudobé literatury. Na prvních stranách akčního thrilleru Davida Morella⁹ *Dávno*

⁵ STRAKOVÁ, V. Termín jako překladatelský problém. In *Překládání a čeština*. Jinočany: H&H, 1994. s. 94.

⁶ ZÍTKOVÁ, D. Vyhýbejte se vytrvalým delikventům. *Čeština doma a ve světě*, 2005, roč. 13, č. 1 – 2, s. 40.

⁷ BAREŠ, K. Transpozice mezi angličtinou a češtinou. (Příspěvek k otázkám kontrastivní gramatiky v překladatelství.) In *Překlad odborného textu*. Práce I. celoštátní konferencie o preklade odborného textu na Pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, n. p., 1977, s. 110.

⁸ LANSKÁ, D. *Anglicko-český slovník policejně – právní*. Praha : POLICE HISTORY, 2002, s. 103.

⁹ David Morrell je velmi uznávaným kanadským spisovatelem v současné době žijícím v USA, který napsal řadu bestsellerů, z nichž lze za všechny jmenovat zejména jeho trilogii *Bratrstvo růže*, *Bratrstvo kamene* a *Svazek*

ztracený (Long lost), který byl vydán v nakladatelství Alpress, s.r.o. ve Frýdku Místku v roce 2001 v celkově velmi nezdařilém překladu Václava Vanducha, zasvěceného čtenáře překvapí následující sdělení: *O dvacet minut později otec zavolal na policii. Obával se, aspoň do té chvíle, že Pétu srazilo auto, ale **policejní dispečer** ho ujistil, že nebyla hlášena žádná silniční nehoda, na které by měl účast mladistvý cyklista.* Jak lze oprávněně usoudit na anglický originál, Morrell s největší pravděpodobností použil výraz *police dispatcher*, který je nutno přeložit jako *operační důstojník*.

V románu Lindy Fairsteinové *Zlá krev* se lze setkat s naprosto překvapivými tvrzeními, které byly zapříčiněny nedostatečnou překladatelskou kompetencí překladatelky Marie Fulkové. Na str. 147 se vyskytly *důkazné materiály* namísto *důkazních materiálů*¹⁰. Ovšem mnohem závažnější nedostatek lze spatřovat v následujícím souvětí. *Ignacia Blissová byla jedna z mála schopných žen, která **pronikla** do manhattanského elitního útvaru vražd*¹¹. Použití termínu proniknout se nabízí v problematice zpravodajských služeb, kdy agenti pronikají, neboli infiltrují zpravidla do cizí zpravodajské služby, a to za obrovského úsilí a v přísném utajení. V angličtině bychom proto použili výraz *to infiltrate*. O zmiňované hrdince se lze domnívat, že velmi usilovně pracovala, až se vypracovala na pozici policistky působící v *oddělení vražd*.¹² Jinými slovy v originálním znění románu mohl být použit výraz *to penetrate*, který lze přeložit jako *vyniknout v něčem* nebo *prorazit v něčem*.

Za naprosto odstrašující příklad lze pokládat překlad detektivního románu Horsta Eckerta *Tři případy a kriminálka Düsseldorf*, který vydalo Nakladatelství Oddych v Českém Těšíně v roce 2001 v překladu Ing. Josefa Vejmelky a Karla Chlouby. Při četbě tohoto románu dokáže vnímavý čtenář přesně identifikovat, kdy se oba překladatelé při překládání jednotlivých pasáží střídali. Je ovšem dlužno poznamenat, že překladatelských chyb se dopouštěli oba stejnou měrou. Dokladem našeho tvrzení jsou následující citace ze zmiňovaného díla. *Když **osoba tvého zájmu** vstoupí do budovy, může to být problém*.¹³ Dovolíme si tvrdit, že čtenář nedokáže tuto informaci náležitě dešifrovat. Jednoznačně se jedná o *zájmovou osobu*. Další vybraný příklad zřejmě zmate čtenáře ještě více. *Tato reforma ještě víc nafoukne byrokracii. Vznikne ještě víc úrovní správní hierarchie a ještě víc míst pro duté hlavy. **Kriminální skupinové vedoucí, řídicí posty atd.***¹⁴ V případě *kriminálních skupinových vedoucích* se má pravděpodobně jednat o vedoucí jednotlivých skupin služby kriminální policie. V opačném případě čtenář nabývá dojmu, že nově ustanovení vedoucí mají kriminální minulost, která jim ovšem nebude bránit ve službě u policie, a dokonce zastávat řídicí funkce, což je samozřejmě absurdní. Následující příklad dokladuje faktickou neznalost obou překladatelů. Podobné faktické chyby mohou pozměnit celý smysl děje. *Hromadný vrah, který udělá přestávku víc než deset let a pak znovu udeří*.¹⁵ Z kontextu děje románu vyplývá, že se jedná o *sériového vraha*, nikoli hromadného, neboť vrah usmrcoval ženy v sérii za sebou s odstupem určitého časového období. Překlad tohoto románu je nevysychajícím pramenem doslova špatných překladů. *Tehdy jsme udělali **nápor** na Oasu. Ale pro mravnostní delikty je nyní **příslušné** KK12. Podařilo se nám odhalit řadu **tělesných***

noci a mlhy. Jeho romány jsou akční, ale zároveň jsou i psychologicky laděnými črtami osudů jejich hlavních hrdinů. Neméně zajímavá je i skutečnost, že dle jeho literární předlohy byl natočen film *Rambo*.

¹⁰ Např. in CHROMÁ, M. *Česko-anglický právní slovník*. Praha : Leda, 2003, s. 82.

¹¹ FAIRSTEINOVÁ, L. *Zlá krev*. Praha : DEUS, 2008, s. 115.

¹² V beletrii se lze z důvodu porozumění textu dopustit určitého zpopularizování terminologie, jako např. v tomto konkrétním případě použít namísto termínu odbor násilné kriminality označení oddělení vražd, které čtenář chápe naprosto jednoznačně. Konzultováno s JUDr. Martinem Kloubkem, Ph.D., který dlouhá léta vedl pražskou „mord partu.“

¹³ ECKERT, H. *Tři případy a kriminálka Düsseldorf*. Český Těšín : Oddych, 2001, s. 111.

¹⁴ ECKERT, H. *Tři případy a kriminálka Düsseldorf*. Český Těšín : Oddych, 2001, s. 86.

¹⁵ ECKERT, H. *Tři případy a kriminálka Düsseldorf*. Český Těšín : Oddych, 2001, s. 444.

napadení.¹⁶ Všechny tři věty lze nalézt na pouhé jedné straně zmiňovaného románu. Překladatelé tedy měli přeložit: **provést razii v Oase, mravnostními delikty se nyní zabývá (má v kompetenci) KK12, řada fyzických napadení.** K dokreslení představy o celkovém dojmu z překladu tohoto románu namátkou uvedeme jen několik dalších odstrašujících „neotermínů“, které oba překladatelé ruku v ruce doslova stvořili jako např.: **pohotovostní policie**¹⁷, **vyšetřovatel korupce**¹⁸, **kriminální advokát**¹⁹, **pronásledovatel drog**²⁰, **smrtící střelení**²¹, **vrchní studijní rada**²².

Závěrem nezbyvá, nežli ve shodě s řadou našich předních odborníků²³ zabývajících se vědou o překladu a překlady uměleckými i odbornými konstatovat, že překládání je vysoce profesionální a kreativní činnost, která vyžaduje obrovskou dávku odborné erudice spočívající v jazykových a překladatelských kompetencích překladatele, který především musí ovládat terminologii oboru, který překládá, přičemž dodržuje základní překladatelskou zásadu, tj. věcnou a terminologickou správnost.

Literatura

- BACHMANNOVÁ, J. et al. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X
- BAREŠ, K. Transpozice mezi angličtinou a češtinou. (Příspěvek k otázkám kontrastivní gramatiky v překladatelství.) In *Překlad odborného textu*, Práce 1. celoštátní konferencie o preklade odborného textu na Pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, n. p., 1977, s. 109 – 118.
- GREPL, M. et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. 800 s. ISBN 80-7106-134-4
- CHROMÁ, M. *Česko-anglický právní slovník*. Druhé, opravené vydání. Praha : Leda, 2003, s. 481. ISBN 80-7335-021-1
- ILEK, B. Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu. In *Překlad odborného textu*, Práce 1. celoštátní konferencie o preklade odborného textu na Pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, n. p., 1977, s. 9 – 24.
- KUFNEROVÁ, Z., POLÁČKOVÁ, M. et al. *Překládání a čeština*. Jinočany : H&H, 1994. 260 s. ISBN 80-85787-14-8
- LANSKÁ, D. *Anglicko-český slovník policejné – právní*. Praha : POLICE HISTORY, 2002, 238 s. ISBN 80-86477-06-1
- Překlad odborného textu. In *Práce 1. celoštátní konferencie o preklade odborného textu na Pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, n. p., 1977, 1. vyd., s. 254.
- STRAKOVÁ, V. Překládání a výrazová explicitnost. In *Překládání a čeština*. Jinočany : H&H, 1994, s. 53 - 57. ISBN 80-85787-14-8
- STRAKOVÁ, V. Termín jako překladatelský problém. In *Překládání a čeština*. Jinočany : H&H, 1994. s. 90 - 95. ISBN 80-85787-14-8

¹⁶ ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 444.

¹⁷ ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 419.

¹⁸ ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 409.

¹⁹ ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 409.

²⁰ ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 407.

²¹ ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 416.

²² ECKERT, H. Tři případy a kriminálka Düsseldorf. Český Těšín: Oddych, 2001, s. 323.

²³ Např. Levý, Popovič, Illek, Poldauf, Bareš aj.

ZÍTKOVÁ, D. Vyhýbejte se vytrvalým delikventům. In *Čeština doma a ve světě*, 2005, roč. 13, č. 1 – 2, s. 40 – 42. ISSN 1210-9339

Key words: translation, police terminology, aspects, translator's competency, police environment and policy.

Summary

The article deals with some aspects of police terminology translation. Translating of any text, both professional and artistic one should be viewed as a highly creative and as well as professional process. So there are some necessary preconditions for any translator such as translator's language and terminology competency that should be fulfilled. As to the police terminology the translator necessarily must be acquainted with the police environment and policy, otherwise he is not able to cope with his task properly.

*Mgr. Alena Lukáčová, PhD.
Policejní akademie ČR
Katedra jazyků
Lhotecká 559/7
143 01 Praha 4
tel. +420 974 828 223
e-mail: alena.lukacova@polac.cz*

Recenzent: PaedDr. Martina Binderová, PhD.